

IM38habbaba (39:10)

D = Danna, H = Hajje Habbaba

<I> isimki mine

<H> ana, ismí habbaaba,

<I> wildooki ween

<H> wuldooni, fi jeeree híne, mawlooda da fi jeeree maani fi maiduguri, fi jeere, ajjeere hini, barragna¹ bar̄ra, aniina arab bar̄ra,

<I> ween jeere

<H> ajjeeree, hine mahal, qaadi minn al, qaadi min maiduguri híne bar̄ra híne bas, (0:43)

<I> baʔiid walla

<H> la jam goŋgoloŋ hini bas, ma baiid,

<I> fi l hille

<H> fi l hille, hay, laa fi l hille awwal aniina fi l hille, wa dugut, maragna fi door̄a, axayaaní barra bisiiru fi d door̄, yowaa, aniina jiina gaʔadna fi maiduguri híne

<I> nafarikki šunu

<H> ana nafarii, hana himeediye (1:04)

<I> ammki be abuuki

<H> aṃṃwí aḅuuy kula himeed, aye, walaad himeed kulu arab, ha aniina kuḷḷu aṃab ḅaggaara bar̄ra

<I> mata jiiti le maiduguri

<H> jiit le maiduguri, jiit alyoom md'awwile, laakin awwal gaʔatta fi, fi baama, be raajilí fi baama wa raajilí maat, wa jiit híne fi maiduguri, kádar jiit híne, indí ṭamaane sana, gaaʔide hine, laakin awwal beetna da min zamaan kula gaayid fi (1:37)

<I> yaani gabul d'amaane siniin

<H> aye jiit be dahaaba ṭamaane siniin bas, laakin gábuḷ, bar̄ra ana, ana saayre bar̄ra fi door̄, maʔaa bágar, bar̄ra, wa jiit axád raajil fi baama, min baama, raajilí tawaffa, maat, wa jiit hine alyoom indí ṭamaane sana, gaade hine

<I> balaa al luqa al arabiyye

<H> ana luqa ille da arabiya wo kalaam boṛno baṣ gade ma baarif, kalaam hawsa kula ma baarfa, ille kalaam boṛno, ma baarif kalaam luqa taani (2:10)

<I> keef alallamti luqat boṛno

¹ = *marragna*

<H> luqat borno, raajilí baṛṇaay, wa daṛaayrii, al hariim al maayí fi l beet, an nuswaan daṛaayrií fi l beet, humma taḷaata ana arḃa foog raajil waahid axadnaa, wa humma kulu boṛṇo, ana kula bahajji be kalaam boṛṇo ke da allamta borno (2:27)

<I> ma nisiiti kalaam arab

<H> ma nisiita² kalaam arab, ma nisiita hana juduudii, amṃwí arḃiya aḃuyí arabi, wa luqit al arab ma bansaaha, aarifeeha kulu kulu (2:37)

<I> naṣaḳti be l bagar

<H> naṣáḳ be bagara aye, nemši fi l yaare, wa náji fi gubio, gubio da, taḷarfa,

<D> šaafa fi l kitaab

<H> aaye, šifta fi l kitaab, yawwa suṛna nemši namši fi l yaare hinaak baṛra, fi faransa, wa náji hine maḳiib hinaak suuk iguul laha gubioo, namši naxarrif fiya, wa narudd, naji naṣaati fi diikwa, min diikwa nemši ? al yaare, min al yaare narud namši gubio, keda lagaayid, umrii, ana daxalooni, indí sitte sabḷa siniin, saayre fi l bagar, minn al bagar jiiit mašeet gaḷatta³ fi baama, wa min baama jiiit gaḷatta fi maiduguri hine, (3:21)

<I> šunu aṣ ṣaḷab fi l minšaaḳ

<H> saḷab fi l minšaaḳ, ille nasiir, wa nafartil, wa nibəni beet, hana buruuš buruuš zey da ke, wa nibniihin, wa nifartilhin, wa bukuṛa nasiir, našiil foog at tawwaar, wa aniina nərkaab, wa awlaadna bərkaabo, xalaas, wa rəjaal foog al xeel, kula nasiir, minnasabaa, šaba saa ṭamaane, kan sərna, namma saa tineen fi ḍuhur nenzil, wa naṣuud⁴ naakul, wa baḷad aṣṣabá min aṣṣabá, nasiir gade kula, ke namma ḍuhur nenzil, xalaas (4:01)

<I> tasiiru le ween,

<H> nasiir

<I> keef teerifu ween tasiiru

<H> nasiir, naḷarfa, r rijaal biarifuu, kan surna alyoom min hina, zay nasiir min hina šaba, kadar le gaṅgolo, masaar kadar min hine kadar, al makunuus da al hille da, konduga, kádar ke marhala tabga zey ke da, kadar min hine le mubaa, kula nasiir ke bas, a bukura nəgum, wa baad bukura nanzil, (4:31) xalaas nəsiir ke bas, ma dabbarna minna ke da ana imrii, min sitte siniin fi d door, xalaas abeet ad door, ad toor taḷab ad door taḷab, maḍaṛa taṣuḃ foogna, wa yoom ma nalga eeš nargut, angudey,⁴ nišərab leban, wa naṣbir ṣaḃa dugo naṣuut naakul, xalaas šifta taḷab, al maṛa saayre fi d door tabga ajuus haadur bas, xalaas abeet ad door, xalaas jiita gaḷatta fi fi l hille, fi baama, xalaas gaadiin fi baama, ille nəruux fi l watiir, fi l moota iwadduuna, wa indina šaqqaliin ke da bas xalaas, gaḷadna fi l hille áhasan (5:07)

² The form theoretically can be parsed: *nas-iit-a*, with –a a 3MSG object suffix. However, the clause has a direct object, and it is unusual in the extreme to use a cataphoric pronoun referencing the direct object in Nigerian Arabic. The speaker has a number of tokens where she has a final –a after a 1SG subject.

Roth-Laly

³ *gaḷat-t-a*, again with the problematic –a discussed in n. 2. See also *jiita* at about 5:00 below.

⁴ *Angudéy* “hungry” < ?

<I> keef tifartil al beet

<H> al beet nəfartila, nərabbid'a zay da šifta, zay da šifta, kula nibəni, wa nəfkaa be l buruuš, wa nəfkaa be leeda, al leeda taʔarfa, al leeda al axaɗar, wa zey hana ɾooɓa da, nəfka beya xalaas be l buruuš, wa be l fəɾwa hiil al bāgar, idabbuyuuu, wa nəfkaaʔa, wa nəfka l buruuš, wa nəfka l leeda min fook, xalaas al alme ma iʃuɓʔ, (5:35)

<I> foog al leeda

<H> aye buruuš, aye, min tihit lee le l leeda, juluud, hana l bagar da šifta, idabbuyú5 kwees, nəfarriša, wa taani nəfrəš al al buruuš, taani nafuruš al leeda, xalaas alme ma isub, al maɗ'ara tadug min aššaɓa ya ašiyə maafi maafi,

<I> tihit

<H> tihit nisawwi sariir, niseyi sariir zaʔabb6 zey da, nulbukkin wa nibini sariir, wa fi sariir hag al háɗ'ab, nufurša, xalaas, nufarriš fooga, xalaas nirgut (6:07)

<I> one room

<H> aye, aniina fi beet waahid, w al mara be raajilha, wa zey indak yaal tałaata aɾəba, kulu turugdu sawa, xalaas, təşbuhu, wa xalaas tisiiru (6:20)

<I> intu fi door waahid buyuut kam

<H> buyuut katiir šaba buyuut ašara, wa šaba axwaan itneen, induhum hariim tineen, be ummuhum, xalaas buyuut tałaata, buyuut aɾɓaa, kuɾt nanzil keda, wa dool kula taani jambina ke, šába buyuut aɾəbaa xamsa, humma kulu inzilu axawaan bas, ma náfar taani ille l uxuwaan, intu axwaan, amku waade, abuuku waahid, kádar tałaata aɾɓaaʔ, wa be bagarku, wa be raʔʔaaʔiin, raʔʔaaya isəru be l bagar, ijuubuuhin, (6:50)

<I> kullu arab

<H> kulluna arab, xalaas yisəroho yiju, xalaas tibinu buyuutku tinzulu wa tisiiru ke bas, doola jaay, hu dool inzulu hine dool kulu katiiriin xalaas, wa tasboho tasiiru kula marra aɗ ɗaʔan da al bagar deel, taabʔaat deel deel taabʔaat deel kula tasiiru, wa tanzulu (7:07)

<I> ma tasiiru ma gabaayil taaniyaat

<H> gabaaila taaniya kula fi fallaata, wa aɾab, kunna nasiiru sawa, kuɾt nasiir jami, fallaata kula fi, fallaata taʔarufhum, fiiya nafara iguulu falaata, how aɾab, xalaas isiiru humma bas, zamaan borno ma isiiru, alyoom bas boɾno sawo bagar, gabul boɾno ma isiiru ille l aɾab, aye ke da bas (7:29)

<I> al magad hana barra be mayduguri keef

<H> laa, maiduguri wa d door da ma maduguri ma magʔad kwees, šifta inda šawwaaro,⁷ wa indina furaas, wa indina, mataali, wa indina sərre,⁸ farmaliik, indina aye šey, wa nafuruš, wa nargut ale keefna, wa indina hamaamaat, hinaak barra maafi,

⁵ *dabbay* “put one on top of the other”, also “rub, rub substance into”..

⁶ Bed woven with heavy vines, with four wooden legs.

⁷ *šawwaaro* pl. of *šuurá*, “bed”.

⁸ One plural variant of *sariir* “bed”.

timiš túgot fi l xala, fi gaʔara šadara tahúr, ma tilga hammaam, timiš fi l buud'a, tişub alme fi jildak tilbarrad, mən zamaan ke da, aloom maafi ween, šiif waʔa beet hine fi, wa l beet šift al baranda wa ana, wa ana wahadii, wa ammi wahatha, wa jamaaʔa kulu wahattum, nisey ke bas, šiif al taani, xalleena l buyuut, baneena dul taani, šifta hine be maiduguri ma be door baʔra taʔaba ad door, gaasi, (8:21) be hiil axayaana saariin barra fi l door taabaaniin, šifta kullum waahid yəbga baad'ul, yaakul ma iyaakul, išrab ma išrab, minna taʔab, kar ragad yalla, minnaşaʔaa gariib igum, min at taʔab, wa da fi maiduguri maafi sey, maiduguri murtaaha, ma zey misil ad door (8:40)

<I> arab katiiriin buxallu magad hana barra, hana

<H> aw iju igoodu fi maiduguri, aşaan bədooru al maafi táʔab, bəsowwu katiir, alyoom kulu šóro lehum buyuut wa daxalo daaxal, mi zey awwal, zey kuure isiiru baʔra, alyoom maafi masaar baʔra, kuʔt gaʔadiin hine, al waahid yibi bágar, iji išəri leya hooş, iguul bəgood fi yerwa, daak kula ambaakir ibi bagar iji iširi beet, ma kula alyoom al arab daxalo fi maiduguri hine, arab katiir kuure ma idúxulu hine, kulu sayriin maa l bágar, alyoom ábo táʔab, al bágar taab, bagar hiliwaat, asile katiir lakin tab, ma yigdaró isiiru (9:27)

<I> inti maşet ween fi najeriya

<H> ana ma maşet ille maşet makka bas, maşet hajjeet, zamaan, jiit indí aşəra siniin, wa taani raddeet, (9:44)

<I> maşet be d'ayyaara

<H> aye maşet fi d' d'ayyaara, wa taani raddeet, raddeet indí tałaata siniin, as sana jiit, as sana gaʔul ramađaan ana jiit, xalleet raajilí hinaak fi makka ma ja, hay, ke da bas kan dugut ka aniina gaadiin bas, ma maşeena ween kula (10:01)

<I> kamaruun taşaad

<H> wala maşet kamaruun, ámis al cad, šifta assana bas, jiit fə d' d'aaʔira, jiit fi d'ayaara suudaaniya, wa nazzaloonu fi cad, fi njameena, wa kaareey, wazanó, rabad'ó lebin⁹ hana njameena, wa jiit fi kono ma ligiita, jiit gaalo ley lebinki hana injammeena, maşet fi injammeena, laakin maşet le kusuri bas ma daxal fi njammeena, gaalo inti kan daxalti fi njammeena iguulu min jamaayit aşiil,¹⁰ (10:34) ma ixalluuki, inti ma yoom da ana dubba, alyoom šifta najerya tallafadni bigiit kər, ana jiit min makka gádur keda, alyoom šiif šabahí da, anšid waladí da, xalaas, maşet ma ligiita kaarey, fi waahid buguulu leya bulaama aliifa, hu yuuzin al kaare min makka, iji fi njammeena, axad al lebin mášo kaarey kuʔt saragó (10:58), indí busaataat, wa indí huduum, gaal le jamaaʔa asawwiihum haadiye kurd saragoohum, ligiit hafaş galiil ke bas, mafiş hafaş kuʔt saragó, xalaas, al ligiita šilta jiit, laakin ma šif legos kula šiftaha le wahade, ana maaşiye le makka, maşeena min legos, fə d'

⁹ *Lebin* = "label" here.

¹⁰ *jamaayit aşiil* "the faction of Asil", a group associated with the former ruler of Chad, Hisen Habre, who was out of power at the time the speaker took her pilgrimage. If she entered Chad, she would be apprehended.

d'ayyaara, gade ma šif ayy bálad, illa qašimí min baama, wa kono, wa maiduguri hine bas, ma šifta ween kula (11:24)

<I> kan mašeeti le s suug tilkallami ayy luqa

<H> as suug, fi suug balkallam be arab, al aṛabi bəlkallam leya be l arab, how al boṛnaay bilkallam leya be l boṛno, aye, wa hawsa ma baarfa, hawsa ma irifta,(11:42)

<I> kan fi naas bilkallamo luqaat šik šik

<H> al arabi ilkallam be l arab, wa boṛno yilkallam be boṛno, maa baatum, ma iʔaarif al aṛabi, al boṛnaay ma aarif kalaam al arab, kef ihajji be l arab, ihajji be borno, wa l arab kurut irfo kalaam boṛno, al arab, al yoom kuṛt irfo kalaam boṛno, (12:06) al yaal as suyaar bəlkallamo be boṛno, bəlkallamo be l hawsa, alyoom luqa arabiya xallooha, katiir aniina bas al ajaayis kalaamna be l arab, humma al iyaal ma irfo al aṛab, kuṛt hawsa haw ḥaṛno, ma ilkallamo be l arab, šifta iyaalna dugaag dugaag, kuṛt lakin fi d ? door barra, wala iʔarfu boṛno, wala iʔarfu hawsa, ille be l aṛab, ilkallamo leek, laakin fi maduguri hine, kuṛt, irfo hawsa irfo al arab, wa irfo boṛno, taḷaata kurut humma lugoohum, ke da bas (12:39)

<I> fi l beet tilkallami ayy luqa

<H> ana, balkallam dool jiiraaní dool boṛno, balkallam leəm be boṛno, wa ana be aṃmí nalkallam be l aṛab, haye, wa al hawsa ma baʔarfa bafajjik bathako foogí iguulu hajje ma taarif hawsa, iguulu ma taʔarif hawsa, ke bas, yitako foogí ke da, laakin arab aṛab makka, kalaamhum dʔayyib hilu kullu naʔarfa (13:05)

<I> fi borno bilkallamo arab katiir ween

<D> al arab al katiir kan bilkallamo ween fi borno

<H> al arab al katiir da bala al arab as saayriin kula naadim bəlkallam be kalaam arab katiir fiha hineen aloom, ille ille siyaad al hallaal, how ille siyaad ad diraan (13:27)

<I> fi təraab yatu

<H> təraab hine hana jeeree hine, wa təraabna hana, dugut gəbiio bəkaan al arab isiiru, wa təraab hana faransa, qaadi fi lugun, daar iguulu laha lugun hinaak, hi kula alkallamo be l aṛab, lakin hine kurut boṛno hawsa bas, maafi luqa arabiye, fi najerya hine fi maiduguri da, kurut borno wo hawsa, maafi luqa arabiye katiire (13:53)

<I> kan simiiti waahid arabi min najeriya bilkallam aarfe hu min təraab yatu hine fi borno

<H> fi boṛno walla fi l aṛab,

<D> šaba kan naadim ja min al balge wa min ngumaati ke da

<H> laa ma baʔarifa, humma kalaam al balge da buguulu, wu wal aṃmii, humma siyaad al balge, buguulu wu wal aṃmi, wa l arab hine, buguulu, dahadda bəṭ aṃmi, arabna hine bəṭaṃmi, ya šogol inti ma taarfiiha bəṭaṃmi,

<I> tisamʔiihum

<H> basám?a ke da, kurut basám?a, kan bə l hay, bəlkallamó da, naas al bałge básəma kalaamhum, naas al arab hine básəma? kalaamhum, laakin ke da ma, ma bajəlus beya, ma bajəlus beya amma kan simiit luqutum bəlkallamooha kurut basmaaha (14:53)

<I> qaadi fi baama

<H> baama katiir kulu boṛno, baama, katiir boṛno, arab maafi, arab wahide wahide fi lubb al biyuut hag boṛno, maafi arab katiir (15:07)

<I> təraab bama šaba gulumba d'iike

<H> aa gulumba da kuṛt salaamaat sey, gulumba dool kuṛt salaamaat humma, humma bas al buguulu huu wal amṃi dool da sey cad gulumba bas, as salaamaat hine l bałge da cat buguulu hu wal amṃi (15:20)

<I> ween fi najerriya bilkallamo luqa al arabiye zeene

<H> luqa arabiya zeene,

<D> kan dugut naadim budoor bilkallam bi?arif kalaam al arab zeen, bimši ween, fi d daar (15:35)

<H> laa ad daar da, daar da təraab ambud'a kula kuṛt aṛab, wa təraabna hana dangoa da kula kuṛt aṛab, hana jeeree da, təraab mubaa da kula kuṛt aṛab, ke da kuṛt aṛab humma sey cat aṛab baṛra, humma da luqithum naḏiife sey, ma məxalbid'iin sey, muba di kula ankuun be borno muxalbed'iin, amma dugut šabha təraabna hana jeere, hana dongo da, ha təraab ambud'd'a da sey kuṛt aṛab, ha humma da kuṛt aṛab, humma doola dugut šaba gulumba, al gultaha di,

<D> wəi

<H> gulumba da kula cat arab, humma kula, wa šabaa, gambaru, dugut gambaru kula sey cat aṛab, (16:09)

<D> cat arab

<H> aaha gambaarú kula cat aṛab, amma gede katiir ke aṛab bimši a?dal da maafi, cat luquthum, məlowlowa ke bas, bulummuua be boṛno, ha, kənaa luqa aṛabiye katiire di ille mahal at tariiqe da bas min gambaaru le dongo, wa le mbud'a, dool da cat, ambud'a kula kuṛt ebít hine mbud'a dool cat bi?arfu kalaam al aṛab,

<D> aha

<H> humma kula cat bi?aarifu kalaam al aṛab (16:32)

<I> al arab sei bittaaxud ambeenaathum

<H> al arab, arab kuure bəttaaxado ambeenaatəm, alyoom al aṛab, dawwaro al fuluus, al guṛus ta?arfa, al waahid, yimši, yaad'i bitta le hawsaay, yaad'iha le boṛnaay, yaad'iha le yarabaay, idawwir leha guṛuus katiir, laakin kuure, al waahid yaad'uuha le, le wal amṃaha, yaad'uuha wal ammitha, ilaaxodo ke, alyoom maafi, alyoom taba?a al gəraaya, al makaranta, al waade tamši tašiil leek, hawsaay tijiiba leek taguul leek ana badawwir da bas, tijiib leek bəṛnaay, taguul leek bədawwir da, bəlummm leeha guṛuus katiir, bəlummm leeha ḏahaḏ, aloom arabiyaana kuṛt axadó be da, ween (17:20)

<I> kan waahid rad'd'aani biyaaxud mara arabiyye

<H> yaaxudha, alyoom az zamaan jaaba

<I> bilkallamo be ayy luqa ambeenaathum

<H> alyoom beenaatum kuṛut irfo al hawsa, wa al banaat gaṛo irfo nasaara, irfo al hawsa, irfo boṛṇo, bijulsu ma yilkallomo be luqa al aṛabiye, ma ijulsu kulu, al ḡiyaal zaata irfó ma ilkallamo, dugut hu da ma ird'un be l hawsa, danná (17:44)

<I> luqa al arabiyya kula biʔarfa

<H> biʔarfa hu, bəʔarfa hu ma hu kula abbaahaata kweesiin, naas gaʔárhum huṛ, yiarfu luqa kula yerfuuha, laakin humma ma goṛo da kuṛt bəʔarfu, ayy nafar biyaarfú, hawsa yəʔarfú naṣaara yiarfú (17:59)

<D> dugut al arabi haw ammá, al mara arabiyye haw axadat leeha hawsaay walla bornaay da, fi beetəm bilkallamo be šunu (18:06)

<H> bilkallamo be l hawsa bas, šifta dugut abaaha hi di hiil kono šiftaha, hi mi arabiya,

<D> arabiyya

<H> haw raajilha mi hawsaaya a,

<D> hawsaaya

<H> amma fallaatiya abuu hawsaay, dugut fi beetum kuṛt bilkallamo be be l hawsa (18:20)

<I> indum yaal

<H> induhum iyaal wuldat leeha iyaal kweesiin humma, itineen aw sana kula jaabat leeha wuleed waahid, (18:26)

<I> bilkallamo

<H> bilkallamo kuṛut be l hawsa,

<D> taal aḡəbak ma bismao be l arab sei (18:31)

<H> kan gaalo leya mahammad, jiib ley alme bimši bəjiiba laha, mohammad taal agoot bíji bəgoot, wa maryam as sayayre, maryaam taʔaali, taali amši jiiba ley haaja di tamši tajiibha leeha, haw ke kan ma bujulsu kuṛut bəjulsu be l hawsa, abuuha abúuum bəguulu le ajulsi be, ajulsi yo,¹¹ ajulsi be kalaam al arab, ankuun iyaalki ismaó, hi ma tajəlus, ille kan kallam be l hawsa, luquthum kuṛut šaal al hawsa ma biʔerfu l aṛab (18:58)

<D> ha kan raajil arabi, haw axal leya mara ma arabiyya bilkallam be ay luqqa (19:05)

<H> aa kan ar raajul dugut šaba al maṛa kan axadat boṛṇaay, haw hi aṛabiye, hu ma aarfe al arab, maha aarfe baṛno,

<D> wəi

<H> tilkallam bee l arab, ille be l aṛab tafjaya leəm tagaʔa ambaakir tagaa ke bas tašiil al kalaam, (19:20)

<D> aha

¹¹ “yo” is to an offstage speaker.

<H> haw ar raajil kula hu arabi, haw marṭa ma arabiye, bas hu kula bilkallam ke be nahaar waahid da kalaam al arab da kula tašiila maa, talʔallama bas, ha talʔallam, ar raajil kula bilʔallam minn al mara, al mara kula tilʔallam min ar raajil, al luqa l arabiya hi sey hiluwe, (19:38)

<I> been al luqa al arabiye be borno yatu fiihin al gaasye

<H> luqut, kalaam boṛṇo bas al hayyin malaa kalaam al arab, aaha, kalaam boṛṇo da kan bilkallamo bismaʔa da, bišiila ajala ajala malaa kalaam al arab, kalaam al arab gaasi, humma bəguulu kalaam al arab gaasi, ʔaṣaan ana mašeet maʔaa borno, hu raajilí bornaay, daṛaayrí taḷaata kulu bornaayaat, (20:16)

<D> haw awaan ma tismaʔe

<H> haw ana ma basmaʔ, kan gaalo ley jiibi alme be boṛṇo kula ma baárfa bas, bas ille alyoom bilkallamo ley, ambaakir, lakin hu raajilí biarfa al arab šiya šiya, bəarif fallaata biarif al arab, bas alallám, alyoom buguulú ley ambaakir buguulú ley, bəṭhago foogii, bagaa minna, bəṭhago foogí ke bas, yamta allamta, kalaam boṛṇo da, amma humma ma alallamo kalaamí ana, hana al arab da, (20:37)

<I> inti tawa ma alallamt al borno

<H> ma alallamta boṛṇo, mašeet axadta boṛṇaay dugo irift kalaam boṛṇo, amma humma ma ʔirfo kalaamii, amma ana irif kalaamhum, jalasta, humma ma elʔallamo kalaam al arab, ya lyoom kan ana mašeet leəm bəguulu inti irifti kalaam boṛṇo wa aniina ma irifna kalaam al arab, ana gulta, kalaam al arab gaasi ma talgoʔ, ille, ille luqa taaniya da naadim bišiila amma l arabi gaasi, le ajal ma t tašiila, kalaam al arab (21:02)

<I> inti gareeti fi madrasa

<H> ma gareet, wala gareet fi madrasa wala gareet fi s sangaaya, waahid kula ma baktuba,

<D> ille hana aṣ ṣala bas

<H> ille hana ṣala bas, kine ma baʔarif bagəri, wala baʔarif baktub, wala hadʔooni fi magaranta, wala hadʔooni fi s sangaaya, ille jawwazooni xalaas, allamooni, al giraaya hiil aṣ ṣalaa bas, lakin ma gareet, wala madrasa wala mahamadiya, ma gareet waahid kula (21:33)

<I> fi arab juduudhum arab amma ma bilkallamo kalaam al arab

<H> la, da ma ma bəlkallamo kalaam al arab kula aṣaan dʔawwalo fi, fi l bərni bas, al bərni al waahid bəjiibú saqayyir, zamaan bišiilu al magaranta iyaal dugaag, bijuubuum, haw bəgaṛṛuum al magaranta, bəkúburu, biyaaxudu bildo, ma biyarfu kalaam al arab, kuṛṭ bilkallamo be l kalaam šik šik bas, kalaam arabhum binsó sey wahadiin da, (22:02)

<D> ha humma dool da, an naadum banaathum al ʔarab a

<H> ma be iyaalhum arab, an naadum al ma irif kalaam al arab da, hana jidda da da mi arabi, mi arabi sey hu da (22:12)

<D> haw naadim min amma le abú mi arabi

<H> wəi

<D> haw fíhim kalaam al arab da,

<H> haa

<D> taguuli leya arabi da (22:20)

<H> bəbga arabiya, kan mata kula kan gammo da mi buguulu, hu da wala amma arabiya, wala ábu aṛaḃi, ille šaal kalaam al aṛab bas, kan walaa binaṛṛab, an naadim kan jidda mi aṛabi wo abuuk mi arabi wa jidd jiddak mi aṛaḃi wo keef keef tabga aṛaḃi, amma luqata tašiila amma ma tabga aṛaḃi, ween, (22:38)

<D> ha hu al gabulaani da, aʔaʔ sei abú arabi haw jidda arabi

<H> kuṛṛ jidda arabi wa abú aṛaḃi, how máša gára sey ma biarfa al arab kan mi bəlkallamo leya da gabul da ma biyarfa sey, waadiin da binsó sey, ha, dugut alyoom inti kula giraytku hiil alyoom da bitaxalbud'u be l aṛabiye, wa taxalbud'uuha be naššaraa kəni kan šaba kuure da aloom kuure sei tawa maafi, sey dahaaba aloom lamma leeku al aṛaḃiya kula an naas al yaal dugaag al gammo da lugooha, (23:00)

<D> al yaal gammo lugooha

<H> ha zamaan maafi sei,

<D> kuure ille kan mašena islaam nigiri awa waahid, dadda

<H> kinee min šaba aloom, islaam bigi katiir sey,

<D> an naadim ja min al gəraaya, bimši bigəri

<H> ha yawa bimši bigri baṛra da sey, aloom gabul da sey maafi alyoom da jaabó kina sey gabul maafi, da bas aloom al irif kalaam al arab katiir da sey naas bugoodu da as sey (23:19) ha keef

<I> taati bittiki le yatu minhum

<H> le l aṛabi,

<D> al ma bisma al arab, walla le d'aaka (23:54)

<H> walla le l bəšám al arab, laa, kan ana be raayí da min našiib bisey da, baad'í le aṛaḃi bas mana, ahala min al arab kula fi ya, al arab humma hurriin duuri nabii áhsan minnum kula fi wa, áhasan min al arab kulu maafi, lakin ma billági, ma bənlági, zamaan jaaba, zamaan ad duniya jaaba, aloom al arabi, (24:14)

<D> hu d'aaka ma bisma al arab tišiliha taad'iha leya

<H> le yatu, le l aṛaḃi,

<D> al arabi haw ma bisma al arab, hu bisma min jidda be abú cat arab haw ma bisma al arab

<H> kula sey bəguulu wal fulaan, diiko fulaan, kan ma bisma al arab kula, al aarifa mi buguulu wal fulaan, haw diiko fulaan,

<D> aha

<H> dugoo maqadak da maak taarif, inta arabi ma taʔarif al arab, kula kan mašee, jiid tadoor al bit da, al aarifak da bəguul la, hu ke da, wald allamiin, haw diiko fulaan mi bəguulu leek a, (24:41)

<D> mhm

<H> ha kan ma btaarif al arab kula, aarif jiddak wa jid jiddak sey binaddibak sey,

<D> aa

<H> amma be biʔarif al aṛab haw gaʔara maak aarifa da, mi waahid sey,

<D> mi waahid sei

<H> mi waahid sey, ille kan an našiib, doole, al maṛa temši talda da ma ikuun, kan tisow šunu kula, amma ma taxda taad'ha al arabi bas (24:59)

<I> al arab be borno gaadiin jam baadhun

<H> al arab wa boɾno, keef ma baaɖum, al arab wa borno ma gaadiin šaba da al aɾaɓi, dugut dool jiiraaní dool boɾno haw ana aɾaɓiye, ma gaadiin zey da bas, wa nalkallam lehum be boɾno, haw humma ma iʔarfu hanaana, iguulu leena be boɾno (25:25)

<I> min aadaathum ke, šik walla cat waahid

<H> keef,

<D> adaat al arab haw be borno šik walla mi šik (25:32)

<H> haa šik, al aɾaɓi be borno da aadaatum šik,

<I> misilan

<H> misilan al arab be borno, axiiddittəm šik, haw aaditum kula šik, ma waahid, ha keef inta,

<D> bišaabahan sei (25:47)

<H> bəšaabahan kula humma axiidditum šik sey, dugut boɾno,

<D> wəi

<H> kan,

<D> šaba šaafhum waafkiin ke da keef naadum biarif (26:10)

<H> ad damm al arabi be l boɾnaayi da, dugut jiit daxál fi beedna hine, ana aɾaɓiye, wa da, nafarta šik la wahada, ma btafunda inta, kan jiit, ma btafunda inta, ana aɾaɓiye wa d'aak bornaayi, kan jiit šikilum ma btaarifa, šikil al arab ma illabbat, šikilhum šik šik, ad dam zaata šik, al boɾnaayi, le haalu, 12 wa l aɾaɓi le haala, (26:37)

<I> fi aadaathum keef šik

<H> aadaatum da, le axaayí da an nuswaan, borno kan yaad'u banaathum, masalan, išiiifu raajil, iguulu ad'd'enaak bittina, kan ad'ooha, ilimmu lehum, sile, katiir, ilimmu loohum šuwaalaat, ilummu al waahid inda yaad'i aɾaɓiye, al waahid inda, isowi ay šey ilumma le bitta, (27:02) laakin ma yaaxut fuluus ar raajil, kan axat, gursa raajil igabbila leya, amma aadidna aniina al arab mi ke, al arab, inta jiit tidoor bittuhum, iguulu leek, jiiib, dahab gadər ke iguul leek jiiib sile gadər ke, simiit, hu taad'a , wa irehhiluuha leek, ma ma ilimmu leek walla šey, ille hi bas be qallitha be kaareeha, hi iwaddi leek ma ilimmu leek watiir wala ilimmu leek, sile,

<D> bidiyo (27:28)

<H> a ma ilimmu le l bidiyo ilimmu le bittuhum, šaba bidiyo, talvizon, raadiyo, da ilimmú, amma ilimmu leek sile, wa ilimmu leek aɾaɓiyaat da alyoom an naas addaaxalo,

<D> wəi

<H> borno kanaan al arab, min jam ke da ma bisawwú, ma bisawwú, maafi zamaan da, (27:43)

<D> ha dugut šaba al fəré haw al gaɾango kula sei al arab ma bisowwú

<H> ha ha maa bəsaawwú, al fuɾee wa be l gaɾango kula al arab ma bilimmu sey ma bittəhum ille boɾno da, bišiiilú

<D> aa le fi sunuunhum šaba al arabiyyaat (27:54)

<H> ma bəsow , ma bicokkú da al arab ma bicakku al gaɾangó ma bicoqqu al fuɾee, ille biyaakulu gooɾo bas,

<D> yawa ha kan hu baakula sei biyaarif al bornaaye tucuqqu fərreek

¹² Rare instance of –u for 3MSG possessor pronoun. The speaker uses a number of “easternisms” in her speech, including this.

<H> al borñaaye qašimha ahamar da inta ma tašiif sunuun al araa borñaaye, mi humur, bicuquu garangó fi, lakin al arab ille yaakulu gooro, ow ma, may isowu še taani gade (28:14)

<I> al maal le l bitt walla

<H> aye le l bitt bas

<H> la hu abu l bit, bəyaad'i le l walad al axad bitta, ilimma leya, humma keda borño isawwu ke da,

<D> fišaan maahin jamiilaat bas, (28:40)

<H> fišaan maahin jamiilaat bas,

<I> le mine

<H> le r raajil, ar raajil, ar raajil aljawwazat bit, yiad'uu leya, laakin aniina al arab, gaadiin hurriin, wala indina gad'iye, naad'i maal, wa naad'i ḡahaḡ, wa naad'i watiir, ma mnaad'ii, nabarrid al bit, wa nəlabbisha, wa naad'iiha le raajilha, qard yakuḡubha (29:02)

<I> ḡahaḡ maafi

<H> ḡahaḡ, la zamaan maafi, laakin alyoom fi, zamaan, maafi ḡahaḡ idussu leeha suure hine, iguulu suure aḡəbaa, irud'd'u laha kaarme, idussu leeha hujuul, 13 bidissu laha hátam fi ašaabiha, isowwi leeha arafa, isawwi laha ngummaaya, 14 lakin alyoom, alyoom maafi, alyoom ilummu laha ḡahaḡ (29:22)

<I> aḡ ḡahaḡ le l bitt

<H> le l bit, le l bit, al abu ilummu le bitta, irubd'a laha ḡahaḡ, wa idissu laha xatam, wa idissu leeha ḡahaḡ fi eedeeha, laakin ma ilummu watiir ma ilummu šey le r raajil

<D> iwaddi akil

<H> akil iwaddu šuwaalaat katiir, ris dool, qalla dool, kuḡut ilimma (29:45)

<D> šaba saait inti fi d diiraan da, [side change] keef al axiide bigat šik be hine l bərni (30:02)

<H> zamaan fi d diiraan da, fi d diiraan da, aada hiil al aḡab da, kuure fi d door da, ar raajil kan maša bədawwir bitta al bitt min abuuha,

<D> aah

<H> bimši bəd'əlubha buguul leeha ana filaan, alyoom ana raayid bittak, bidoorha le waladii, bijiib leea rijaal tineen walla tałaata, binšidu (30:21)

<D> mm

<H> binšu binšidu al aḡ, filaana, ha, dawwa bittiki, fulaan ja bədawwərha le walada,

<D> mm

¹³ Hujuul, “necklace”

¹⁴ Ngummaaya hair style, hair net.

<H> kef gulti, yo fulaan ja bədawwərha le walada wi?, ha šunu aaditki, ha taguul aatti ana, bəjuubu ley, zamaan da, al maal mi raxiis, šaba jakkaaya, jakkaaya wahade, jakka tineen, biyaad'ú, haw bəjiibu leeha kilfe hiil bagara,

<D> mm (30:46)

<H> bagar tineen šawaayil,

<D> wəi

<H> bəhalbuuhin le l bit, kan sána, kan santeen hadar birehhiluuha da, bəjuubu leeha bágar, al bágar deel bəhalbuuhin,

<D> mm

<H> gaal tašrab labanhin di l kilfe gaal, al arab kuure bəguulu kilfe,

<D> aa

<H> bijiibu laha al bagar, taw bəhalbu laha labanhin, walla sana, kan al bit sayayre da santeen kula ar raajil bərrajjaaha,

<D> mm (31:07)

<H> be nahaar bəguumu le l ərše, bəxud'd'u fooga sariir amiyaan, bəxud'd'u fooga dililyaat, aṛəbaa,

<D> mm

<H> al heela gaadir diliyaat sitte,

<D> mm

<H> bəxud'd'uuhin, haw bəgd'ao serti, abu l walad kula bəgd'aa?, šadara, jingulee, haw maḷaafi, kuṛt bišəriihin,

<D> mm

<H> haw bišəri sariira ad diliyaat, al xad'd'oohin fooga,

<D> wəi (31:30)

<H> dahadda bíju, bəgd'ao serti le l urše,

<D> mhm

<H> ha gad'a?o s sarti, al maal kula bijuubú, gade bəjiibu, qalla šuwaalaat tineen, gaal bəduggu ajiine bədawuuha, kula bijuubuuhin, (31:43)

<D> mm

<H> maa l bagar deel, ha xalaas bəgd'a?o as serti, šaba ambaakir al xamiis bəbənu l beet,

<D> mm

<H> daada biləmmu doola bəbənu l beet, ha doola, binšu bəjiibu l aṛuuş, kuure maafi watiir,

<D> wəi

<H> bijiibuuha foog at tawwaar,

<D> foog at tawwaar (31:55)

<H> uḍfa bəguulu fulaan, alyoom rahhal le walada,

<D> aa

<H> tawwaar talatiin, tawwaar xamsiin zamaan an naas

<D> wəi

<H> bəməloohin akil, haw bəšuuluuha foog aj jawaad al aṛuuş, haw wa an nəswaan bərkaban foog at tawwaar, dugoo bijiibuuha le l beet, bəsowwu laha xumaam, xumaamha itineen, bəsowwu laha aḍáff tineen, be juršaanhin,¹⁵ (32:14)

<D> aa

<H> dugo bəjiibuuha, bənazzuluuha,

<D> aah

¹⁵ *juršaan* handle

<H> ha bəgandulu al walad, bəbənu al beet hana małaafi, bəđáḃho t toor, min aš şaḃa niswaan bəşuud'an al miskeerú,

<D> aa

<H> dugoo bəşooguuin foog at tawwaar (32:24)

<I> ḃabaho kam

<H> bəḃao toor waahid bas, haw bəsuud'u eeš, bəgassumú le n naas, haw an naas bilʔabo, doola bigalliba foog al xeel, kuure az zamaan az zeen, alyoom ka, bígi fi l watiir,

<D> mm (32:39)

<H> alyoom binšu binšidu min al maraʔ, bijiibu leeha, buguul leek benadowwir šiiši ašara tineen ḃahaḃ, buguulu nadowwir jakka iširiin, buguulu nadowwir, sanda xamsiin sanda sittiin, alyoom al arab barra diiraan kula,

<D> aha

<H> al bagara kuure bunkaho al maḃa bunkaho leeha foog bagara, tihitha ijile, al maḃa kan šartaha matini bagara tineen, dim šartaha matini,

<D> wəi

<H> am šartan waahid bagaratha waahide, bunkaho laha kuure kula

<D> šartan matini¹⁶ haw šartan waahid da keef (33:10)

<H> deela šabaha di haadi hoodi hurra ke, naas waahidiin humma kula šartuhum tineen,

<D> aa

<H> haw naas waadiin kan bagarathum waahid hiil an nikaah,

<D> yowa

<H> naas waadiin kan bagarəm tineen, šabaha doola qanaya haw doola masaakiin,

<D> aa doola masaakiin

<H> da ke bas, zamaan da kula ke bas, yowa ha dahada bunkaho, bijuubuuha aloom fi l watiir, bəbənu beethəm hana al małaafi, haw bimšu le l watiir, fi l watiir bijiibu al wataair al kuḃaar deel, how bərehhilu, alyoom sawwo ke (33:35)

<D> al bitt ma t tašiiffa be yoom kula

<H> le r raajil da, kuure al mara al bit ma bittašiif ar raajil, kuure da raajil kan ja gaalo fulaana alyoom jo bədowwuruuha da,

<D> mm

<H> gadee hi millabbida leel wa nahaar tabki, amma alyoom hinna bas bənšan bišiifan ar rujaal, hinna alyoom hinna bəšiifan ar rəjaal,

<D> wəi (33:54)

<H> haw al waahide tard'a be raajilha kan ma tidoora kula be raajilha, kan ma tidoora kula tenši taguul le rafiigta, ana fulaan da ma badoora, kan ad'ooni leya kula ma bagoot,

<D> aaaa

¹⁶ šartan matini Lit. „two conditions“. What the groom needs to give to the bride. As explained below, dependent on whether the bride comes from a wealthy or a poor family.

<H> amma kuure da ma bişuuru al maṛa, biyaad'uuha bas, kan gaʔadat ye xalaas, kan abat kula xalaas taməṛug, amma alyoom ille bişuuru al maṛa (34:11)

<D> yoom saait intu gaadiin fi d diiraan da, naas bugalləbo be l xeel seyii,
 <H> bəgalləbo be l xeel
 <D> galab al xeel bisowwuu keef, be an naas dool jo bulummu haw ke da

<H> an naas bəlummu da šabaha nəswaan bəḏ'arran ke, šabha dugut geyit al goru da šifta, an niswaan kuṛt deel, minna am suure, be suureea, am kaarṁe, be kaarṁaṁha, am ɗahaḅ zamaan da mi maafi katiir, kuṛt biju bəḏ'uṛṛu, haw ar rijjaal bərkabo foog al xeel, amma šaba baṛṛa min al hille,

<D> wəi (34:37)

<H> šaba dugut fiil isukwa bəsowuu baiid da, bəxud'd'uu hine, an niswaan deela bəḏ'urran ke,

<D> wəi

<H> haw deela kula bid'urran ke, haw ar rijjaal bərkabo foog al xeel be l haṛaab,

<D> wəi

<H> haw bəgallubu, min an nuswaan deela bijuu bəturzu¹⁷ foog an nuswaan deela, haw an nuswaan bəqannan,

<D> yo min ke kula nuswaan

<H> haw buzayruqan, min ke kula niswaan, yam bəgallubu min an niswaan deela ille kan binšu buturzu foog an niswaan deelaaka, doolaaka bəgallubu min deela binšu buturzu foog deela, haw buzayruqan, haw bəqannan foog ar rijjaal,

<D> aa (35:02)

<H> zamaan ke, alyoom an naas xallóʔ, jo zamaan wataayirum deel bas, bugo leəm gálab maafi heel, alyoom kula kan naas bəḏ'ahhuru baṛṛa da, alyoom makuru l qawaalme baṛṛa da,

<D> aha

<H> bəgallubu hine al yaare da,

<D> ha al galab bisowwú be yoom ad' d'ihaaṛa

<H> ha be yoom ad' d'ihaaṛa be yoom l aṛuus, aha,

<D> iid

<H> šaba yoom al iid, haw yoom al uṛše haw yoom ad' d'ahuur,

<D> da bas sei

<H> da bas kine gade maafi alyoom da, kuure an naas, fi sababa kula dugoo šaba ambud'a da,

<D> wəi (35:29)

<H> šabaha dongo da doola, bəxud'd'u bandala, doola bəxud'd'u l bandiil, doola bəxud'd'u galab al xeel, zamaan al lawaan abiizo dool, dugut šaba Abdul hata kula zamaana cat bugallubu sey, aaha, zamaan jidd al kos dool al kuḅaaraat cat bəgallubu fi l xeel, amma alyoom sey zamaanhum maafi, bəguulu jawaad fulaan akal, buguulu jawaad fulaan akal, amma alyoom da sey maafi,

<D> aa

<H> alyoom mafi, ille ille be yoom al uṛše jaab al bandiil, gangadaṅ gangadaṅ saabo gangaayitum, how da dada liibo, kina mafi sey šaba kuure da, ha kina zamaan kuure šaba laáan abiiso sey fi təraab leeke da kuṛt biaakul al galab hu bas,

<D> mhm (36:06)

¹⁷ Taraz "line up"

<H> ha aloom min hu maat da dalaal yeen, al gálab maafi sey

<D> humma n naas bisaamoho keef be l galab

<H> al galab da šaba an naadim ke bisey wudur dugut fi yarwa hine kan, šaba inta tirahhil, walla axuuk bərehhil, mi təgassumu gooro,

<D> wəi (36:21)

<H> taguulu yoom al ahad, walla yoom sabt, ad doora,

<D> wəi

<H> be dalaalna, be urşuŋna, walla bə d'ahuurna

<D> wəi

<H> ha ke bas al urşe kule ke bas barra kula, šaba alyoom humma l arab, katiir bərehhilu bala yoom al xamiis, šaba al ahad da, ille fi yeŋwa hine, amma al arab da alyoom kula katiir birehhilu yoom al xamiis,

<D> finjan al xamiis bad'aala (36:42)

<H> al xamiis haw birehhilu leelit ajim?e aaha, al xamiis dadda, al nimaar ye tirassil le ahalha,

<D> wəi

<H> taguul ambaakir al xamiis aj jaay , urşut bittii,

<D> wəi

<H> ar raajil kula birassil buguul al xamiis aj jaay urşuŋ waladii, dada bəssaamo?o fiiha hu da, inta təxabbərnə ana baxabbir gabiilii,

<D> wəi (37:00)

<H> xalaas bəsaama?o,

<D> ha šaba galab hana al xeel al busowwú fi yoom as suug aw ad' d'ahuura bissaamo 18 keef

<H> dada ille yoom as suuk bas, kula šaba kan al wád'a daaratan,

<D> mm

<H> ad darat,

<D> wəi

<H> al kolci najid, al qalla dukur najədat, šaba diiraan,

<D> aa

<H> jiiit minna našaqaŋ le gubio, haw raddan ad darat ,

<D> aha

<H> bidúxulan fi sooka šaba diikwa, šaba dango, šaba ambuud'a da,

<D> mhm (37:23)

<H> ha dahada fiiha hu da bilaago fi s suuk, haw al wad'a rahiime da da bəgallubu biddaalalo, aaha šaba bas as suuk da, (37:30)

<I> inti mašeeti makka, inti simiiti an naas humma kula samooki

<H> le makka, bismə?ooni ke, al suudiin, ma yisma?ooni,

<D> kan alkallamti leum be arabki da

<H> la biarfú, humma bisma?ó, as suudiin fi makka hinaak, bismao kalaamna, humma bəguuŋlu luqutna aniina suudaaniyiin, maa buguulu aniina najeeriyiin, ana baguul ana najeerya buguulu laa la inta maaki najeerya inti suudaniye, humma bi?arfu šaana suudaan katiir fi makka, da jamaa as suudaan, katiir, hariim wa rujaal katiir fi makka, amma najeeriyiin, guulu nijerya suud ma biyuđ, iguulu maafi, inti maaki nijeriya, buguulu ke da, (38:16)

¹⁸ Assaama “inform”.

<I> inti kula simiiti kalaamhum

<H> basmaʔa kalaamhum ana, kuṛṭ basmaa, luquthum kuṛṭ ana basmahħa, aa, ha keef
inta

<D> kalaamhum bišaabi hanaana, (38:24)

<H> kalaamhum bišaabi hanaana, laakin humma ma buguulu be hanaana hine
bilajjabó, buguulu šaba zey ke da, haw zey ke da humma buguulu ke kine ma, ma
bijiib da šaba gaal ke da ma buguulú, humma buguulu zey ke da, wa šaba ambaakir
buguulu bukuṛa, wa buguulu baʔad bukuṛa, buguulu luqqutum bijibduuha min
lisaanhum ma bijibduuha šaba hiilna ,

<D> aha

<I> šukran

<H> afwan